

CÀTEDRA DE
POLÍTIQUES
CULTURALS
VALENCIANES

Aina Faus Bertomeu
Departament de Sociologia
i Antropologia Social
Universitat de València

HÀBITS, PRÀCTIQUES I ACTIVITATS CULTURALS DE LES PERSONES GRANS

Introducció

Qualsevol estudi que pretenga considerar els hàbits i les pràctiques culturals de la població gran es veu obligat a iniciar-se amb una breu anàlisi demogràfica i una reflexió sobre el paradigma des del que entenem la vellesa que ens aproxime a conèixer al públic al que ens dirigim, en tant que les polítiques públiques destinades a la gent gran no només es configuren sobre la base de les seves necessitats, sinó que estan estretament relacionades amb les condicions estructurals de cada societat. Disposar d'aquesta informació permet comprendre com s'implementen les polítiques i programes culturals i, en cas que fora pertinent, a la seua reorientació.

Les societats occidentals responen demogràficament al que s'ha anomenat model de l'envelliment poblacional, terme que s'utilitza per fer referència al procés de transformació de l'estructura per edat d'una població on les persones amb 65 i més anys augmenten, tant en termes absoluts com relatius, en detriment de les joves. L'envelliment demogràfic sol associar-se a situacions adverses, presentant-se com a problema social greu, d'urgència i irreversible. La seva pròpia denominació respon a un ús metafòric del llenguatge, ja que una població no pot envellir perquè no té edat, el que sí que té edat són les persones, per això i com veurem més endavant, hem de diferenciar entre envelliment i vellesa.

Al llarg del segle XX hem assistit a un increment gradual i sostingut de la població de 65 i més anys que s'ha accelerat en les darreres dècades del segle passat i les primeres d'aquest. Alhora que el nombre de persones amb 65 i més anys ha crescut, paral·lelament també ho ha fet l'esperança de vida de les poblacions, que per al 2022 s'ubica als 83'5 anys (INE: 2022). Les darreres dades disponibles al territori espanyol i valencià, comptabilitzen un 20'2% i un 19'6%, respectivament, d'individus amb 65 i més anys que es distribueixen heterogèniament per grups d'edat i sexe (Figura 1). Les projeccions de població indiquen, a més, que aquest percentatge arribarà al seu màxim al 2050 en situar-se al 31'4% (INE: 2020).

L'increment de la longevitat no només ha transformat el nombre d'anys que vivim, sinó també les condicions físiques i cognitives sota les quals s'experimenten aquests anys guanyats de vida. Alhora que la longevitat ha continuat creixent, s'ha plantejat el debat sobre si l'escenari actual donarà lloc a l'extensió o a la reducció d'anys amb un estat de salut favorable. De moment, no hi ha una única resposta, atès que l'evolució de la mala salut i la discapacitat no és homogènia en tots els grups socials de població gran. Ara bé, una mirada longitudinal a les dades proporcionades per les successives onades de la *Encuesta Nacional de Salud* (ENS), de l'Instituto Nacional de Estadística (INE), indica una millora global en la salut percebuda de les persones de 65 i més anys; tanmateix es tracta d'una edat de transició a partir de la que disminueix el percentatge de persones sense malalties cròniques. I si considerem conjuntament la longevitat i la salut,

mesurada a través de l'indicador de l'esperança de vida en bona salut (EVBS), les dades més actuals ens indiquen que a l'edat de 65 anys encara ens resten una mitjana de 10 anys amb salut, és a dir, que des dels 65 anys fins a l'edat de mort la meitat d'aquest temps no s'experimenta cap limitació en les activitats de la vida diària.

	Territori espanyol						Territori valencià					
	Ambdós sexes		Homes		Dones		Ambdós sexes		Homes		Dones	
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*
55- 64 anys	6.064.617	12'7	2.970.803	12'7	3.093.814	12,7	689.511	13'6	336.723	13'5	352.788	13'7
65 - 74 anys	5.001.936	10'5	2.364.749	10'1	2.637.187	10,9	517.384	10'2	242.792	9'7	274.592	10'7
+75 anys	5.226.762	11'0	2.116.880	9'1	3.109.882	12,8	478.674	9'5	194.027	7'8	284.647	11'1
Total +65	10.228.699	21'5	4.481.629	19'2	5.747.069	23,6	996.058	19,7	436.819	17'5	559.239	21'8

Figura 1. Població espanyola i valenciana de més de 55 anys per grups d'edat, 2022

Font: INE i IVE (2022)

*Percentatges calculats sobre la població total d'ambdós sexes o de cada sexe

Centrem-nos ara en la vellesa. Des de disciplines com la medicina i la psicologia, la vellesa es defineix com un procés biològic que expressa el declivi en l'estat fisiològic d'un organisme com a conseqüència de la seva edat avançada (afectant els processos sensorials i cognitius i de moltes funcions psicològiques i cerebrals). A més, se'ns diu que aquest procés de degradació condueix de manera irreversible a la mort després de desenvolupar-se les etapes de naixement, creixement, reproducció i envelliment. Per això, la vellesa, en el sentit biològic, s'identifica amb la darrera fase del cicle vital de les persones i s'entén com un fet irreversible, universal i inevitable, relacionant-se a més amb conceptes com la "senectut" o la "senescència".

Tanmateix, per a les ciències socials la vellesa no és només un procés individual i biològic, sinó que també compta amb una perspectiva d'anàlisi social que es fonamenta en l'edat. L'edat, d'una banda actua com a principi organitzatiu de les societats; a partir d'aquesta s'estructura i es controla l'etapa de vida de les persones i dels grups socials. És a dir, que els individus en funció de les seves edats tenen assignades unes normes socials, funcions i estatus -unes maneres d'accionar- que garanteixen el funcionament de la societat. I de l'altra, l'edat estructura el calendari biogràfic dels individus en les diferents etapes que configuren el cicle vital o en grups més amplis com les cohorts o les generacions, entenent que la vellesa és la darrera etapa de la trajectòria vital. A més, des de les ciències socials, la vellesa, com la resta d'etapes del curs de vida, s'entén com un constructe social mediat per la cultura i que varia en funció de les èpoques històriques, és a dir, no té un caràcter universal en totes les societats sinó que presenta diferents significats i valors. Per exemple, a les societats occidentals la vellesa és concebuda

com l'etapa del cicle vital que abasta des dels 65 anys fins a la mort; tanmateix a Espanya, i arran de la reforma del sistema de pensions, al 2027 l'entrada a la vellesa es traslladarà fins als 67 anys. La vellesa s'inicia sobre la base de criteris productius (el pas des de ser un agent actiu a passiu), fet del que deriva la tradicional idea de vellesa com a deteriorament, malaltia, decrepitud, etc.

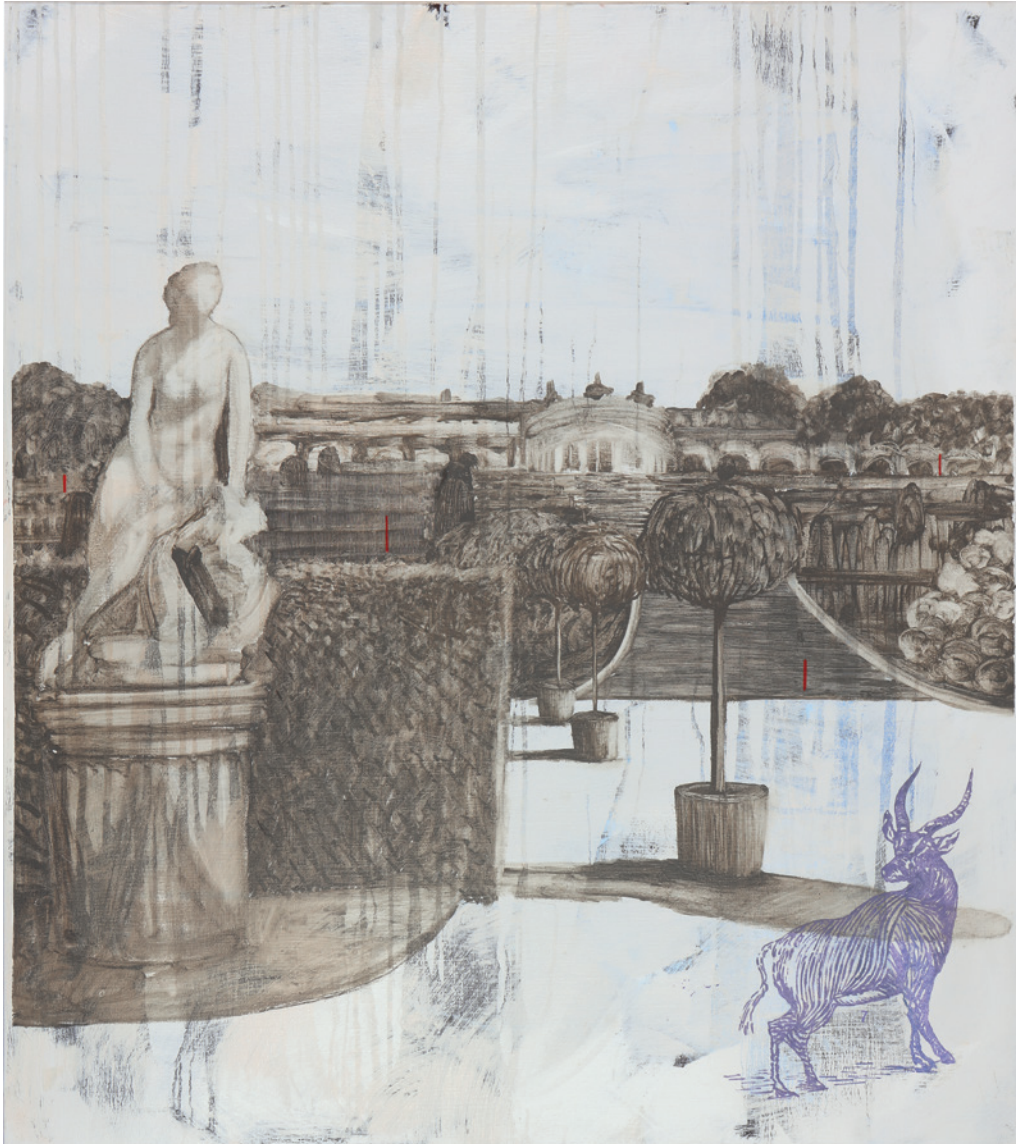
Aquestes qüestions són importants per entendre que al darrere de la visió negativa de la vellesa, s'hi han interioritzat una sèrie de valors i creences que fomenten una infravaloració de la gent gran que s'han construït des de l'edadisme, la discriminació dels individus fonamentada en l'edat. La visió rígida i contínua del cicle vital i l'establiment d'uns patrons i pràctiques per mitjà de la determinació de trajectòries vitals estrictament prescrites en funció de les edats -en quin moment de la nostra vida hem de fer una pràctica o altra- defineix una òptica poc adaptable no només a les noves generacions de gent gran sinó a tots els grups socials i als canvis sociodemogràfics de les societats modernes.

La imatge negativa de la societat cap a la gent gran tendeix a tractar-la en termes d'homogeneïtat, d'unitat o d'igualtat quan la realitat mostra que és un grup divers i heterogeni. En aquest sentit i de cara a la generació de coneixement i la posterior implementació de les polítiques públiques destinades a la gent gran, caldria considerar dos aspectes fonamentals. El primer, en relació al curs de vida, entès com a procés, es caracteritza per una ruptura de les normes de l'edat de manera que la continuïtat de les etapes vitals i el seu significat caldria que fos independent de l'edat. És a dir, la diversitat d'experiències al llarg de la vida, les diferents situacions variables i plurals a què s'enfronten els individus fan que les seves vides en general, i el seu procés d'envelliment en particular, siguin diverses i sotmeses a un procés constant d'adaptació al canvi. Això ha originat la distinció entre l'edat cronològica, determinada per la data de naixement; la biològica, entesa com l'aparença física pròpia del procés d'envelliment, i la social, mediatitzada per les circumstàncies personals dels individus. Situar-nos en aquest punt ens permet concebre el cicle vital de les persones des d'una perspectiva que rebutja els models explicatius tal i com tradicionalment s'han plantejat: com a universals, en tant que l'edat no canvia a totes les persones de manera idèntica; com a unidireccionals, és a dir, refutant les etapes tradicionals de creixement, estabilitat i involució o deteriorament; i com a uniformes, negant la idea de que les etapes i canvis, una vegada superades, segueixen endavant i no poden tornar enrere. És a dir, allò que s'havia entès com a canvis normals i inevitables derivats de l'edat, s'ha demostrat que no estan codificats en el temps sinó que són trets prevenibles i reversibles i, per tant, modificables. I el segon, i en relació a la comprensió de la vellesa, caldria entendre que el punt de partida ha de ser el de la comprensió de la diversificació de les maneres d'envellir existents, condicionades pel context social, cultural i polític viscut. La imatge de la vellesa, influenciada per l'edadisme, fa perviure creences que atorguen a les persones grans actituds i comportaments que corresponen a generacions predecessores de gent gran, cosa que comporta que, en molts casos, les necessitats d'aquest grup de població no siguin reconegudes adequadament o estiguen molt mal cobertes.

El paradigma de l'envelliment satisfactori o actiu entén no només la separació en el procés d'envelliment dels efectes de les malalties, sinó també “el procés d'optimitzar les oportunitats de salut, participació i seguretat amb vista a millorar la qualitat de vida de les persones que envelleixen” (OMS: 2002:12). D'aquesta manera, des d'una perspectiva multigeneracional que pren en consideració tot el curs vital, amplia els factors i actors socials que promouen una vellesa satisfactòria i concep les persones grans com a partícips, i no mers receptors, en unes relacions socials i familiars actives, i en un esquema de responsabilitats que inclou l'individu, els grups primaris (família, veïns i grups d'amistat), professionals, governs i al conjunt de la societat. L'envelliment satisfactori se situa en la base del reconeixement dels drets humans de la gent gran, com ara l'autonomia, la participació, la dignitat i l'atenció. Negant la visió que assembla la vellesa amb la decrepitud, aquest model concep l'envelliment com una evolució normal dels individus, amb trajectòries diversificades i en un procés constant d'adaptació al canvi i, per tant, modificables mitjançant actuacions específiques.

Pràctiques i hàbits culturals de la gent gran

Una vegada coneixem les tendències demogràfiques actuals i els models dominants des dels que entenem la vellesa, passem en aquest apartat a examinar els principals hàbits i pràctiques culturals de les persones grans. S'analitzen les dades amb un doble objectiu: observar les activitats culturals que protagonitza la gent gran i aprofundir en aquelles pràctiques que són més generalitzades.

No disposant de dades específiques per al territori valencià, ens aproximem a aquesta realitat a través de les diferents onades de la *Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España*, elaborada per l'INE a demanda del Ministerio de Cultura y Deporte (MCD), i referides al conjunt de la població espanyola. Aquesta informació permet observar l'evolució als darrers anys de les principals pràctiques culturals, així com analitzar amb detall activitats culturals concretes com la lectura, les visites a monuments, museus i exposicions, el cinema, les arts escèniques (teatre, dansa, òpera, etc.) i les arts musicals (especialment els concerts).

Per tal de poder comparar les pràctiques culturals de les persones grans es realitza una anàlisi descriptiva als individus de 45 i més anys, que han sigut classificats en quatre grups etaris (de 45 a 54 anys, de 55 a 64 anys, de 65a 74 anys i més de 75 anys). Així mateix es desenvolupa una anàlisi descriptiva detallada dels dos grups amb més edat, públic objectiu del present informe, que inclou totes les dades disponibles publicades de l'enquesta¹.

Participació a les activitats culturals als darrers anys

Prenem dades de tres moments temporals de la Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España (2015/15, 2018/19 i 2021/22) per observar l'evolució continuada de les activitats culturals principals a les que les persones de 45 i més anys han assistit al darrer any, considerant que la darrera enquesta va realitzar-se al 2021/22. S'observa l'evolució de les pràctiques en conjunt que són més habituals en les persones grans: la lectura, les visites a museus, exposicions i monuments, el cinema, les arts escèniques i les arts musicals.

L'informe que acompanya l'enquesta adverteix que per analitzar correctament els resultats d'aquesta edició cal considerar que les dades van ser registrades entre març del 2021 i febrer del 2022, període marcat per la Covid-19. Aquest succeís explica el descens generalitzat en la participació cultural a totes les edats, especialment als espectacles en directe com són els musicals i els escènics, després a més d'haver registrat màxims d'assistència a la onada anterior, realitzada al 2018/19. Al mateix informe es remarca també la diferent participació a les activitats culturals dels diferents grups d'edat i nivells educatius, disminuint aquesta tal i com s'incrementa l'edat dels individus i minva el nivell d'instrucció.

¹ Si bé s'han publicat les estadístiques de la Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España pels grups d'edat adés indicats, en alguns cassos les dades estan agregades considerant els 55 i més anys.

Prenent les dades del 2021/22 i la població de 45 i més anys, allò que en destaca a primera vista és la lectura de llibres i premsa com a l'hàbit més consolidat en aquesta població (Figura 2): sis de deu persones de 45 a 54 anys (64'2%) llegeixen diàriament, nombre que va reduint-se fins a quatre de cada deu en les edats longeves (37'4%). Una mirada longitudinal ens mostra, a més, que la lectura és l'única activitat que s'ha incrementat als tres darrers anys, destacant el grup de 75 i més anys que ha passat de representar el 26'7% al 2014/15 a ser el 37'4% al 2021/22. Com dèiem adés el confinament per la Covid-19 ha fomentat activitats realitzades individualment i a espais privats com són les llars, com més endavant se n'aprofundeix.

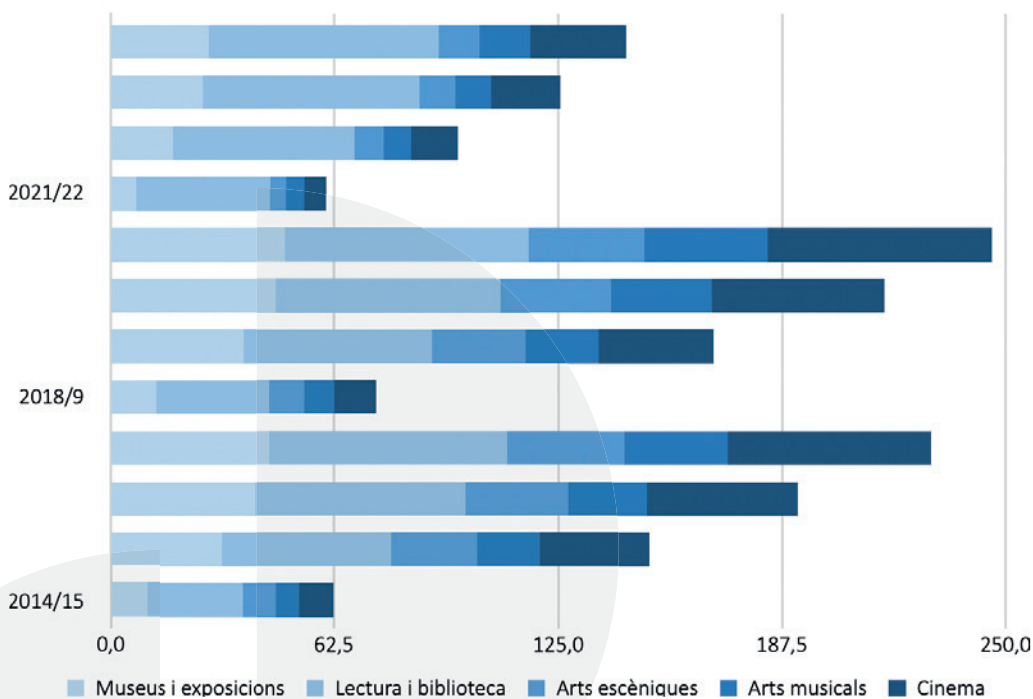

Figura 2. Evolució de l'assistència (%) a activitats culturals al darrer any per grups d'edat*
 Font: Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España. Ministerio de Cultura y Deporte (2014/15, 2018/19, 2021/22)
 *Els percentatges són superior al 100% en considerar totes les activitats de manera agrupada.

Anar al cinema i visitar museus, exposicions i monuments també són activitats culturals generalitzades en la població tot i que la seua pràctica al 2021/22 s'ha reduït, especialment el cinema a les edats adultes (de 45 a 65 anys), perdent més de 20 punts percentuals respecte l'anterior onada. Així i tot una de cada cinc persones de 45 a 54 anys ha acudit al cinema i/o a visitar museus i exposicions (el 26'9% i el 27'5% respectivament), i una de cada deu entre les persones de major edat (el 6'3% i el 7'3% correlativament).

Pel que fa a les arts escèniques (teatre, dansa, òpera, etc.) i les musicals (els concerts), al període observat també disminueixen en les dues direccions indicades: en relació als anteriors períodes estudiats i en relació a l'edat dels individus. Les arts escèniques s'han vist afectades per la Covid-19, descendint el percentatge de persones que han vist espectacles en directe: mentre que al 2014/5 el 32'8% de les persones de 45 a 54 anys va acudir a sales tancades, al 2021/22 va ser només l'11'4%, reduint-se també del 28'9% al 14'1% l'assistència a concerts. La participació de les persones grans és menor i no s'ha vist reduïda tan fortament (les arts escèniques han evolucionat del 9'4% al 4'4% i les musicals de 6'4% al 5'1%).

Hàbits de lectura i visita a biblioteques

De les pràctiques culturals observades, la lectura és la pràctica cultural principal que realitzen les persones amb 55 i més anys i també la que més interès desperta, que mesurada en una escala de l'1 al 10, s'atribueix una mitjana de 6'2 en 65 a 74 anys i de 5'7 en 75 i més anys. Disposem de dades sobre la lectura de llibres, de premsa i publicacions periòdiques així com de l'assistència a les biblioteques (Figura 3).

En observar la lectura de llibres s'aprecia com l'hàbit lector està consolidat en la població major, de fet, un terç de les persones grans (30'6% d'ambdós grups) ha llegit a la darrera setmana, i altre terç al darrer mes (38'5% de 65 a 74 anys i 27'1% de 75 i més anys) (Figura 4). Tanmateix també hi ha un elevat percentatge de persones que admeten no haver llegit al darrer any (27'5% i 30'6%, correlativament) o no haver llegit mai o quasi mai (21'8% i 32% respectivament). La meitat de les persones de 65 a 74 anys (50'7%) i més d'un terç de 75 i més anys (37'4%) han llegit un llibre al darrer any (Figura 4). Entre aquests, el número mitjà de llibres llegits per trimestre ronda els 4'5 en les persones de 65 a 74 anys i de 4'9 en 75 i més anys, sent xifres properes a les de la població adulta.

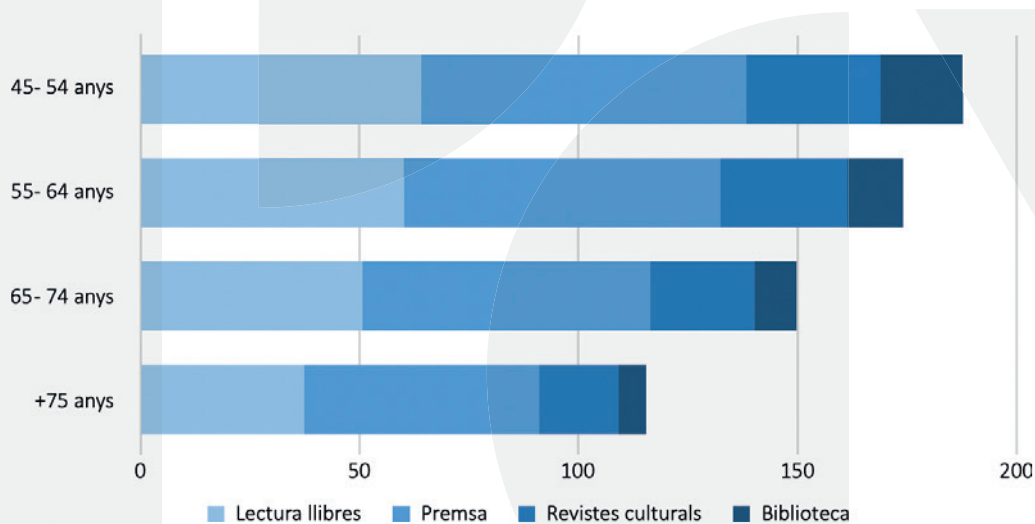

Figura 3. Lectura (%) de llibres, premsa, revistes culturals i visita a biblioteques al darrer any per grups d'edat, 2022

Font: *Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España* (MCD, 2021/22)

Les taxes de lectura, òbviament per les edats que tractem, són més elevades si ens fixem en les lectures per lleure o temps lliure (49'3% i 36'9%) que les vinculades a les professions i/o els estudis (8% y 5'4%). Pel que fa als gèneres de lectura, hi ha una clara inclinació de les persones grans per obres de creació literària (78'6% en les persones de 55 i més anys), encara que un terç també es decanta per obres de divulgació, informació i llibres no professionals (35'5%). En destaca en qui prefereix la literatura, els formats de novel·la (72'3%), especialment la contemporània (63,9%) sobre la novel·la clàssica (20'1%), seguit de les biografies o llibres de memòries (11%) i la poesia (4'2%). I en relació als gèneres, les persones grans es decanten per la novel·la històrica (33'4%), la negra i policíaca (20'3%), i per darrere d'aquestes les d'aventures (12'5%), les romàntiques (12'2%), costumistes (11'3%) i la ciència ficció (7'3%). I qui ha llegit obres de divulgació com a principal opció, ha optat per la temàtiques generalment relacionades amb la història (16'8%), i amb menor proporció per la filosofia o psicologia (5%), la religió o la teologia (3'7%) i les ciències socials o les humanitats (3'6%).

L'enquesta també ens permet conèixer els motius que més influeixen alhora d'escollir una lectura, sent determinant per a la gent gran la temàtica (45'2% i 48'7%) i l'autoria (27'6% i 25'9%), seguit de l'opinió manifestada per alguna amabat o familiar (18'1% i 16%), i sent menys importants qüestions com les crítiques professionals (4% i 4'11%) o les xarxes socials (1'3% i 0'6%), la publicitat (2'4% i 2'9%) o els premis que han rebut (1'4% i 1'7%). També es pregunta sobre el format dels llibres, observant-se una clara predilecció de les persones grans pel paper (95% i 95'9%), sobre altres formats digitals o on line.

Pel que fa a les barreres a la lectura de llibres, entre els motius principals esmentats la resposta més repetida és l'escassetesa de temps (35'8% i 23'7%) i el no tenir interès (26'9% i 26'4%). A aquestes causes també s'afegeixen els problemes de salut, en concret de la vista (14'7% i 25'3%), el que no agrada la lectura (11% i 13%), el preu dels llibres (6'5% i 4%), la dificultat per entendre (3'3% i 6'2%) així com obstacles en l'accés a la biblioteca (0'9% i 0'6) o a llibreries (1% i 0'8%).

Les persones de 65 a 74 anys dediquen una mitjana diària de 134'3 minuts a lectura de llibres i qui en té 75 i més anys de 125'6 minuts. No es manifesta una preferència clara en relació a quan llegir setmanalment sinó que aquesta es distribueix al llarg de la setmana indistintament (74% i 79'4%), encara que un grup considerable reserva la lectura del dilluns als divendres (42'4% i 31'3%), i altre més reduït en destina els caps de setmana (8'5% i 5'3%). I si s'analitza l'època de l'any, la lectura es distribueix indiferentment al llarg del curs (82'5% i 89'4%), tanmateix hi ha qui utilitza les vacances (11'4% i 7'2%) o els períodes considerats laborals (6% i 3'4%). L'espai de lectura àmpliament manifestat és la casa (98'6% i 97'4%).

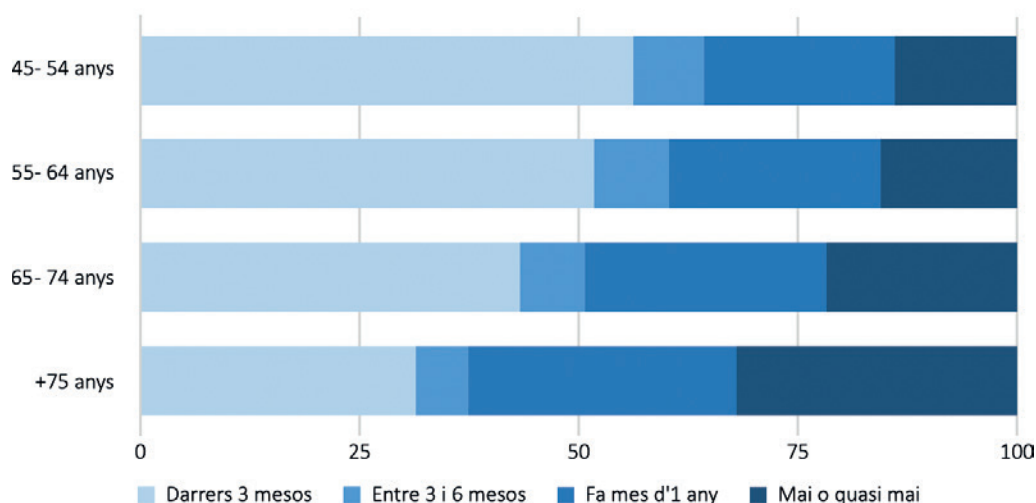
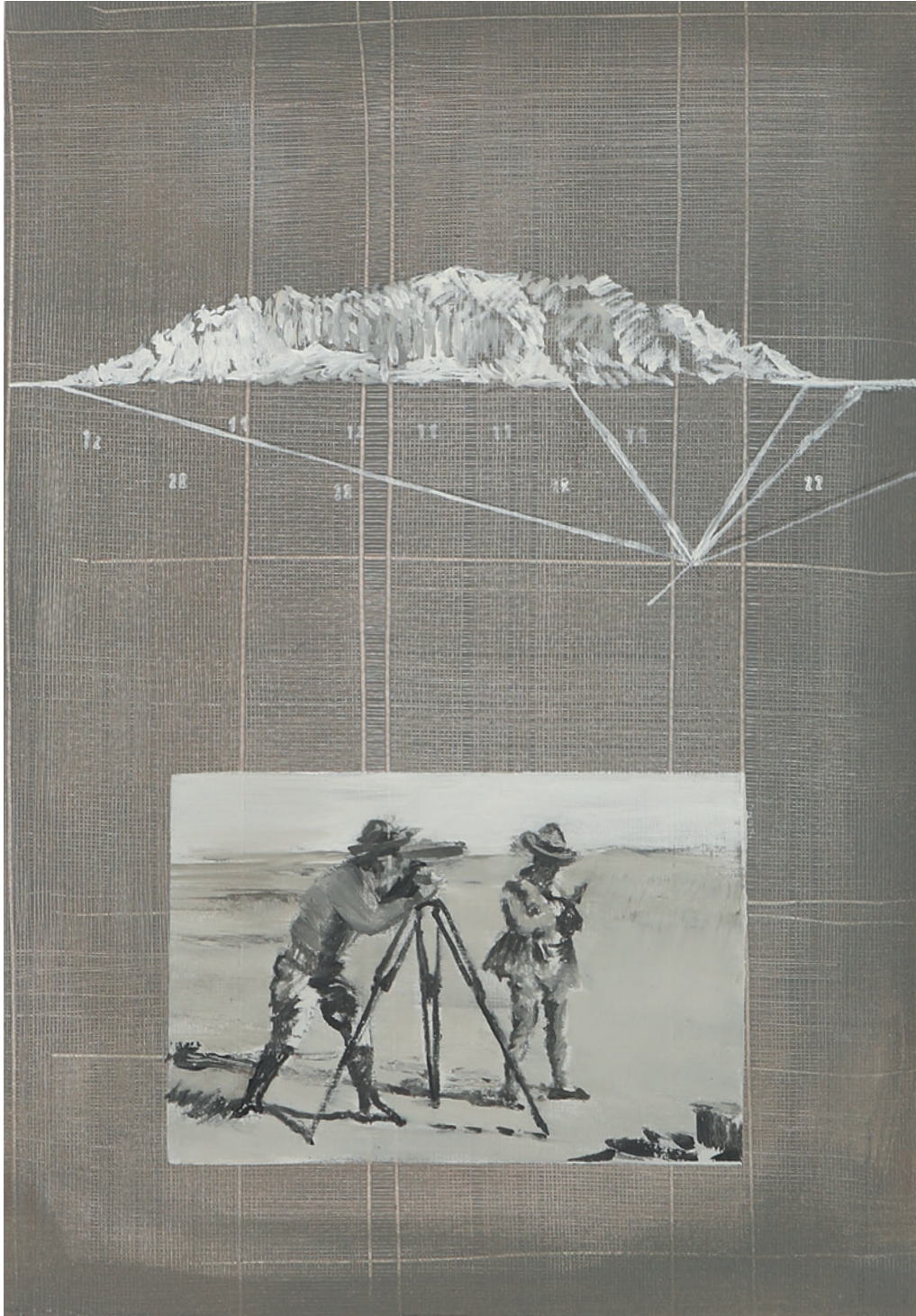

Figura 4. Freqüència de lectura de llibres per grups d'edat, 2021/22
 Font: Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España (MCD, 2021/22)

Les persones grans també llegeixen premsa diària o publicacions periòdiques en una taxa semblant als llibres, situant el seu interès en una mitjana de 5'5 i 4'9, valorat en una escala de l'1 al 10. En relació a la premsa d'informació general, és llegida habitualment per ambdós grups d'edat observats, individus de 65 a 74 anys (69'5%) i de 75 i més anys (57'8%) (Figura 4). De fet, un terç d'ambdós grups llegeix la premsa diàriament (39'9% i 26'5%) i la meitat almenys una vegada a la setmana (54'5% i 45'8%). La premsa d'informació general és la més consultada (65'7% i 53'7%), seguida de lluny per la premsa esportiva (29'7% i 20'3%), les revistes culturals (17'3% i 13'4%) i altres tipus de publicacions (21'8% i 22'7%). En relació a les seccions de la premsa general, les més llegides són cultura (25'6% i 10'7%), ciència i tecnologia (15'1% i 10'7%) les crítiques de cinema (12'6% i 8'5%), les de la televisió (11'7% i 8'8%) i les de teatre (10% i 7'6%). La meitat d'individus d'aquests grups d'edat prefereix fullejar la premsa en format de paper (49'5% i 48'8%) respecte altres formats digitals.

Finalment, i en relació a les visites a les biblioteques i arxius, al període analitzat l'assistència ha sigut molt minoritària; només el 7'9% de les persones de 65 a 74 anys i el 5'5% de més de 75 anys han acudit al darrer any a aquest espai presencialment; xifra que s'incrementa una miqueta al considerar l'accés a través d'internet (9'5% i 6'3% respectivament). D'entre qui ha anat a la biblioteca, la major part ho va fer de dilluns a dijous (92'5% i 92'6%), tenint una incidència molt inferior la visita en divendres (5'9% i 2'3%) i caps de setmana (1'6% i 5'2%). I en relació als motius que han portat a acudir a una biblioteca, el principal n'és el servei de préstec de llibres (42'5% i 54%), al darrere la consulta de llibres per llegir a aquest espai (32'8% i 23%) i la lectura de premsa diària o periòdica (32'8% i el 23%) i en menor proporció acompanyar a amigats o familiars (5'8% i 3'5%).

Cinema i contingut audiovisual

En aquest apartat s'indaga en relació a l'hàbit d'anar al cinema, és a dir, s'observa l'assistència a les sales especialitzades al darrer any, indagant en la seua freqüència, les temàtiques de les pel·lícules vistes o els motius per no anar-hi. L'anàlisi que ací es realitza no contempla la visualització de pel·lícules o series a casa, només d'audiovisual a les sales de cinema. Tanmateix resulta important assenyalar que quasi la totalitat de les persones grans, i a diferència de franges d'edat menors, veuen la televisió diàriament (91'8% i 91'3%), dedicant una mitjana de 211'3 minuts en persones de 65 a 74 anys i de 231 minuts en 75 i més anys.

Segons indiquen les dades de l'enquesta, al darrer any un quart de la població espanyola (27'7%) va assistir al cinema, disminuint en 30 punts percentuals en relació a les dades del 2018/19. La realització d'aquesta activitat és molt heterogènia en la població; mentre la meitat de joves ha acudit al cinema (46'4% de 15 a 34 anys) només ho ha fet un de cada deu de les persones de major edat (13'2% de 65 a 74 anys i 6% de 75 i més anys). Tanmateix, l'interès pel cinema que mostra la gent gran és elevat sent la mitjana de 6 i de 5'3, respectivament, en una escala de l'1 al 10 (Figura 6), així també com el grau de satisfacció amb la darrera vegada que hi van anar que presenta una mitjana més elevada, de 7'9 i de 8 correlativament.

Entre les persones que han anat al darrer any al cinema, un grup reduït va anar-hi als darrers tres mesos (7'3% i 3'8%), o al darrer semestre (5'9% i 2'1%) (Figura 6). Aquestes persones van acudir una mitjana de 2'3 i 2'4 vegades. La major part dels qui van anar al cinema el darrer any ho van fer principalment en cap de setmana (60'6% i 54'1%), en menor proporció de dilluns a dijous (32'6% i 38'4) i amb poca freqüència els divendres (6'7% i 7'5%). Set de cada deu assistents al cinema (78% i 70%) van pagar un preu normal per la seva entrada, i alguns van aprofitar entrades amb descompte o d'abonament (20'1% i 27'8%). Així mateix el gruix de la població observada va adquirir la seua entrada directament a taquilla (63'2% i 78%), i en menor proporció per internet (36'2% i 19'9%).

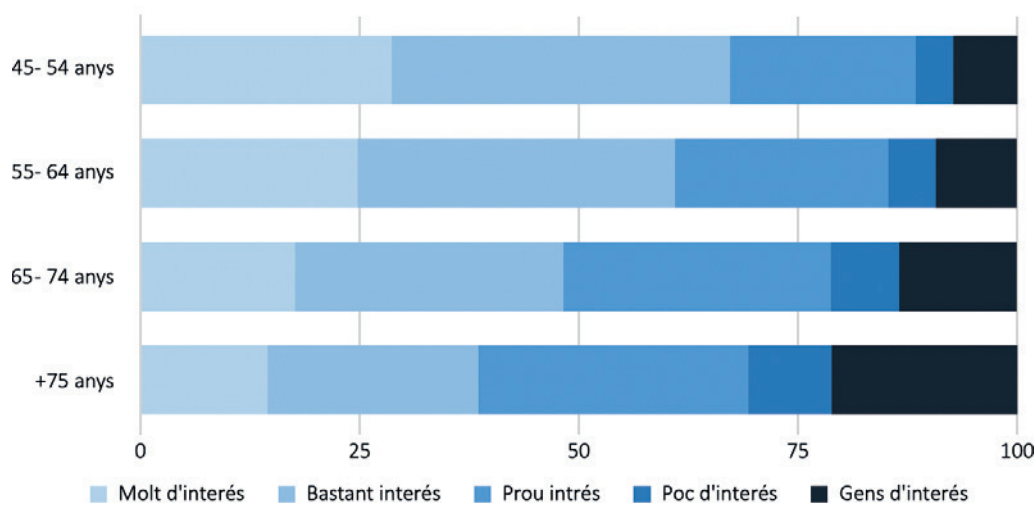

Figura 6. Interès pel cinema per grups d'edat, 2021/22.
 Font: Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España (MCD, 2021/22)

Les preferències temàtiques de les persones grans s'inclinen per les comèdies (18% i 24'7%) i pel·lícules d'acció (18% i 14'4%), seguides pel cinema infantil (14'2% i 5'3%), la ciència ficció (12'3% i 6'6%) i el drama (8'8% i el 16'3%). Considerant a les persones amb 55 i més anys, els elements manifestats que fan escollir la visualització d'una determinada pel·lícula són principalment la seua temàtica (37'6%), també els actors i les actrius (20%) i l'opinió directa de familiars i amigats (12'2%); encara que se'n destaquen també la publicitat (10'1%), la direcció (8%) i l'opinió de la descendència (5'9%). A penes se'n fa cas de les crítiques professionals (3'7%) i dels premis que ha rebut la pel·lícula (0'7%). Així mateix, prefereixen veure cinema espanyol (valorat amb una mitjana de 7 i 6'9) i procedent dels Estats Units (7'1 i 7'6) o cinema europeu (6'8 i 7'2).

Entre els motius esgrimits per les persones grans que no han anat al cinema al darrer any o hi han anat poc se'n destaquen, principalment, qüestions relacionades amb la Covid-19 (31'1% i 24%), i la manca d'interès (22'8% i 29'2%), així com la preferència per veure les pel·lícules a casa (10'4% i 10'7%). També s'al·lega la escassa oferta a la seua zona de residència (6'9% i 5'5%), el preu (6'5% i 4'7%), el no disposar de temps (7'9% i 5'3%) i les dificultats per sortir de casa (5'6% i 7'7%).

Museus, exposicions, monuments, jaciments arqueològics i arxius

Observem ací aspectes vinculats a les visites a monuments, jaciments arqueològics, museus, exposicions, galeries d'art i arxius, analitzant les dades referides a la freqüència d'aquestes activitats culturals (distingint entre el darrer any i el darrer semestre), la tipologia del museu visitat, el tipus d'entrada així com el grau de satisfacció amb la visita. Disposant de dades per als individus amb 55 i més anys s'analitzen específicament les referides a la població de 65 a 74 anys i de 75 i més anys.

El 25'5% de la població espanyola va fer una visita al darrer any a un museu, exposició o galeria d'art, jaciment o a un arxiu, xifra que decreix fins al 17'5% per a les persones entre 65 i 74 anys i a 7'3% en majors de 75 anys (Figura 7). Els monuments són els més visitats (16'4% i 6'7%) seguits pels museus (13'7% i 5'8%) i les exposicions (10'3% i 3'8%), i al darrere s'ubiquen les visites a les galeries d'art (4'9% i 1'7%) i els arxius (2'1% i 1'7%). Les dades mostren una davallada considerable de la realització d'aquestes activitats culturals progressiva a l'increment de l'edat que es dona amb major intensitat al grup longeu. Tanmateix, hi ha un interès relativament elevat d'aquestes activitats, especialment dels monuments, que mesurat en una escala del 0 al 10, obté un 6'1 i 5'5 respectivament, dels museus amb un 5'3 i un 4'8, i dels jaciments arqueològics 5'2 i 4'5.

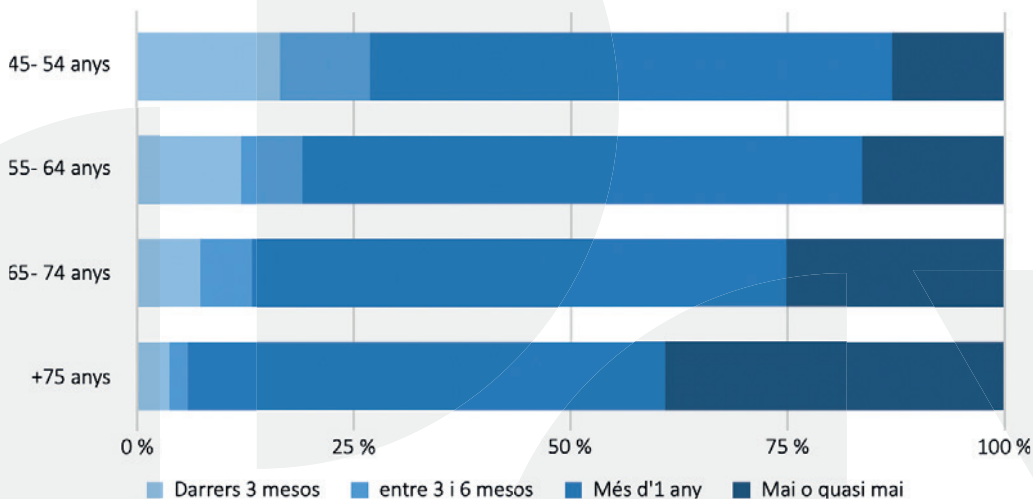

Figura 6. Freqüència d'assistència al cinema al darrer any per grups d'edat, 2021/22
 Font: Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España (MCD, 2021/22)

El 17'3% de la població espanyola va fer durant l'últim any una visita a un monument, disminuint aquesta xifra en 22'6 punts percentuals respecte a l'edició anterior. Com s'ha comentat adés és el tipus de visita més habitual de les persones grans, amb un percentatge pròxim al de la mitjana espanyola; de fet al darrer any dos de cada deu persones de 65 a 74 anys van anar-hi (16'4%) així com un de cada

deu de 75 i més anys (6'7%) (Figura 8). La freqüència amb la que acudeixen als monuments acompanya l'interès mostrat vers aquest tipus d'activitat, prenent un valor de 6'1 i 5'6 en una escala de l'1 al 10, així com en el grau de satisfacció en la darrera visita que es situa al 8'7. També es confirma en relació a les persones grans que mai o quasi mai han anat a una exposició que pren els valors més baixos de les activitats culturals analitzades en aquest informe (19'4% i 28'3%).

Les persones grans que han visitat monuments al darrer trimestre ho han fet amb una mitjana de quatre visites als dos grups d'edat observats. La motivació per anar a veure exposicions és principalment l'oci o l'entreteniment (97% i 97'5%), pel que s'aprofiten les vacances (65'2% i 62'9%) abans que els períodes laborals (34'8% i 37'1%), i els caps de setmana (64% i 49'5%) per sobre d'entre setmana (31'9% i 45%) o els divendres (4'1% i 5'5%).

El gruix de la població gran va visitar un museu amb anterioritat a l'any de l'estudi (62'2% de 65 a 74 anys i 60'2% de 75 i més anys), un nombre reduït ho va fer al darrer any (13'7% i 5'8%), i quasi un terç d'aquesta població no ha visitat mai o quasi mai una d'aquestes instal·lacions (24'1% i 34'1%). Pel que fa al nombre de visites, els que hi van acudir a un museu a l'últim trimestre ho van fer amb una mitjana de 2'2 i 2'3 vegades respectivament. Motivats a fer la visita per oci i entreteniment (95'6% i 96'3%), és tracta d'un públic delectat, amb un índex mitjà de satisfacció de 8'6 punts en les persones de 55 i més anys. Aprofiten els caps de setmana per acostar-se als museus (64'4% i 46'9%), encara que també hi van els dies lectius (32'2% i 47'8%) i més rarament els divendres (3'4% i 5'2%). I així mateix prefereixen més assistir durant períodes de vacances (63% i 58'2%) que als laborals (37% i 41'8%). La meitat de la població observada ha accedit al museu mitjançant una entrada a preu normal (53'9% i 44'8%), encara que també en fan ús d'entrades gratuïtes (32'3% i 35'1%), en format de portes obertes o de gratuïtat, i en menor mesura de tiquets amb descompte o d'abonament (13'4% i 20%).

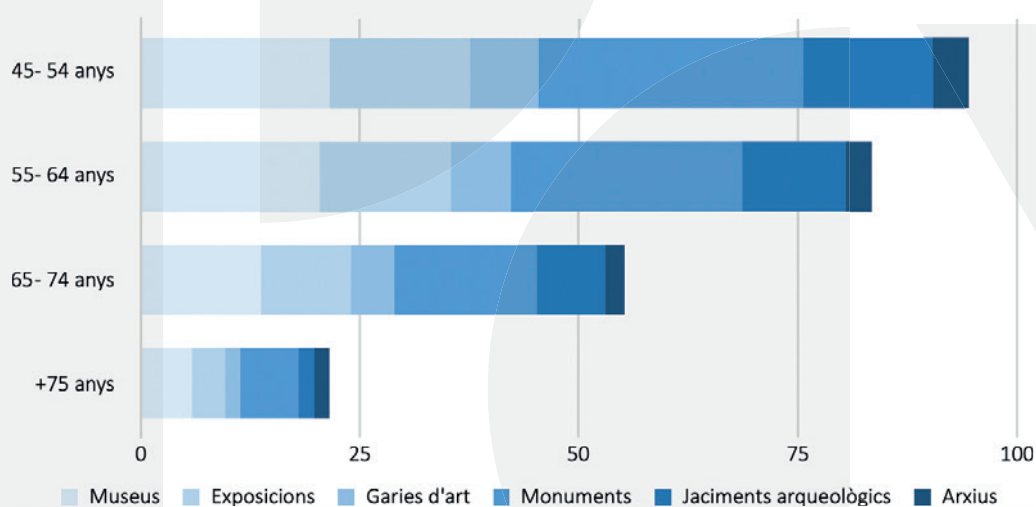

Figura 7. Assistència (%) a museus, exposicions, galeries d'art, monuments, jaciments arqueològics i arxius per grups d'edat, 2002

Font: *Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España* (MCD, 2021/22)

Les persones de 65 a 74 anys sovint visiten els museus localitzats a ciutats que no estan a la seua comunitat autònoma (34'9%), als de la seua ciutat (29'7%) i els d'alguna ciutat en la seua comunitat autònoma (27%) i més rarament a països de la Unió Europea (6'25%). I les persones longeves prefereixen acostar-se generalment als museus de la seua ciutat (38'2%), als de les ciutats que no estan a la seua comunitat (29'9%) i a les de la seua comunitat (26'1%), i a penes visiten els museus de l'estranger (4'8%). Les visites als museus solen fer-se en companyia d'amistats o familiars (78% i 72%), encara que a una petita part li agrada anar a soles (12'2% i 16'6%) o en grups organitzats (9'8% i 9'9%). Hi ha també qui accedeix als museus a través d'internet (6'4% i 2'5%).

De les persones grans que han anat al museu al darrer any, la gran majoria ha acudit per veure l'exposició permanent o temporal (99'5% i 100%). I en relació a les temàtiques hi ha una clara tendència a acostar-se a museus d'art (40'3% i 45'4%) i també als d'arqueologia o història (22'2% i 21'7%), seguits de lluny pels especialitzats en història i ciències naturals (8'8% i 6'7%), ciència i tecnologia (4'8% i 3'3%) i l'etnografia o l'antropologia (3'5% i 4'1%).

Adés s'indicava que quasi un terç de la població gran no ha visitat mai un museu o ho ha fet amb poca freqüència al llarg de la seua vida, qüestió que fa interessant observar les principals causes que s'al·leguen per no realitzar aquest tipus d'activitat (Figura 9). Les qüestions relacionades amb la Covid-19 són el motiu més citat (30'9% i 25'7%) així com la manca d'interès (23% i 28'8%). També se'n comenta el no disposar de temps (10'5% i 6'1%), la escassa oferta en la zona on es resideix (13'9% i 12'3%), la dificultat per sortir de casa (6'2% i 10'7%) i la dificultat per accedir físicament al recinte (2'6% i 6'9%). Aquests motius, amb intensitat similar, afecten de manera idèntica a la resta d'activitats ací vistes (exposicions, jaciments arqueològics, etc.) així com a les arts escèniques o les musicals.

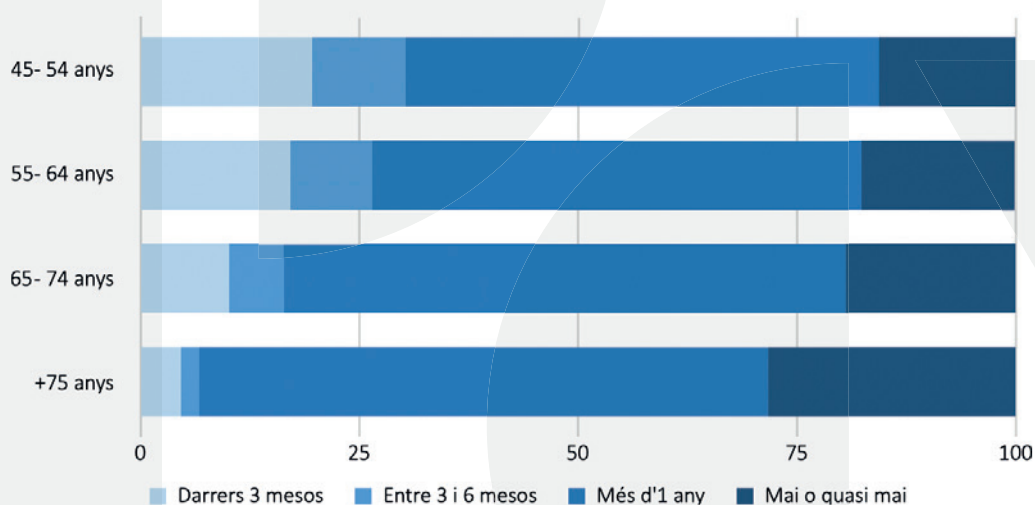

Figura 8. Freqüència d'assistència (%) a exposicions per grups d'edat, 2002
 Font: Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España (MCD, 2021/22)

El descens generalitzat de visites a monuments i museus també afecta a les exposicions: només un 8'2% de la població espanyola ha realitzat aquesta activitat al darrer any, bàsicament la meitat de persones que a la edició de dades anterior. Aquesta és però, la tercera pràctica cultural més habitual a les persones grans de les vistes en aquest apartat (Figura 7), tanmateix la seua menor freqüència anual respecte als monuments i museus, especialment al grup d'edat de major edat (10'3% i 3'8%). Així i tot hi ha un d'interès mitjà per aquestes activitats, que mesurat a través d'una escala d'1 al 10, s'ubica al 4'8 i 4'4 respectivament, i el grau de satisfacció amb la darrera visita és del 8'2 en persones de 55 i més anys.

Pel que fa a la freqüència de l'assistència, una proporció baixa de la població observada va visitar una exposició a l'últim trimestre (6'1% i 2'2%), però qui va acudir-hi ho va fer amb una mitjana semestral d'1'9 vegades en individus de 65 a 74 anys i de 2'1 en 75 i més anys; i principalment motivades per qüestions relacionades amb l'oci i l'entreteniment (94'2% i 94'9%). Les visites a exposicions es realitzen indistintament en vacances (53'5% i 51'8%) com als períodes laborals (46'5% i 48'2%), preferiblement en cap de setmana (61% i 47%), seguit d'entre setmana (33'4% i 46'8%) encara que hi ha qui prefereix anar en divendres (5'6% i 6'2%).

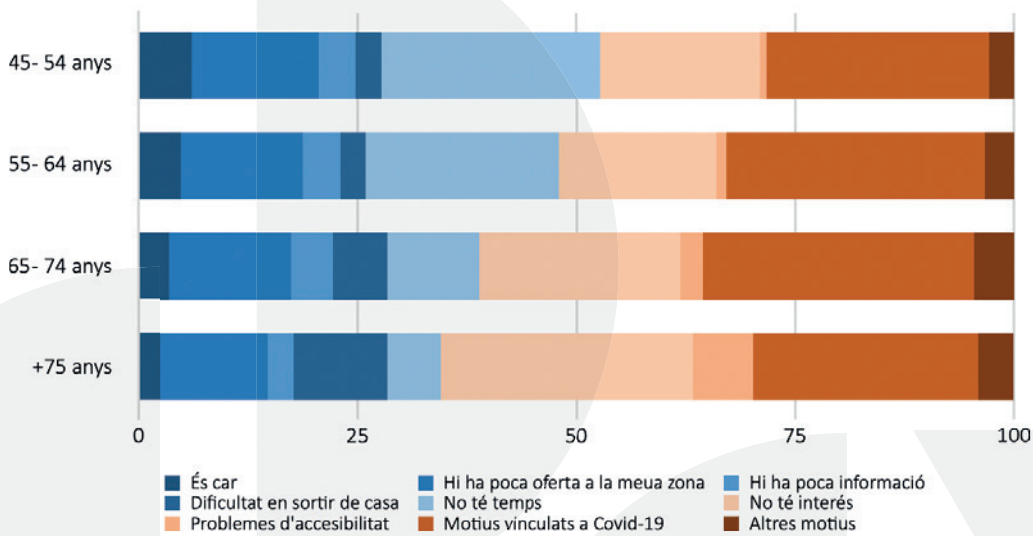

Figura 9. Principals motius pels que no s'hi va als museus per grups d'edat, 2022
 Font: Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España (MCD, 2021/22)
 Les visites al darrer any a les galeries d'art (1'8% i 1'1%) així com als jaciments arqueològics (3'1% i 1'1%) o als arxius (1'1% i 0'6%) són minoritàries en les persones grans.

Arts escèniques

En aquest apartat s'observa l'assistència a espectacles d'arts escèniques, considerant la dansa o ballet, l'òpera, la sarsuela, el teatre i el circ, examinant informacions sobre la seua participació al darrer trimestre i/o any. Així s'indaga en la freqüència de realització de cadascuna d'aquestes activitats culturals per separat, el dia de la setmana que hi van, el tipus d'entrada utilitzada, el tipus de recinte en què es va fer el mateix i el grau de satisfacció, així com els motius que més influeixen en la no realització d'aquestes activitats.

El 10'5% de la població espanyola va assistir durant el darrer any a algun espectacle d'arts escèniques, reduint-se encara més aquesta xifra al considerar a les persones de 65 a 74 anys (8%) i a les de 75 i més anys (4'4%). De les activitats observades aquella amb major freqüència d'assistència és el teatre (6% i 3'4%), i al darrera i amb diferència elevada de participació s'ubica la dansa (1'5% i 0'2%), l'òpera (1'1% i 0'5%), el circ (1'1% i 0'4%) i la sarsuela (0'1% i 0'3%) (Figura 10). La baixa assistència contrasta amb l'interès que expressa la gent gran cap al teatre, que mesurat en una escala de l'1 al 10, es posiciona en una valoració mitjana de 5'7 i 5'3 respectivament, la sarsuela presenta una mitjana de 4 en ambdós grups d'edat, i la dansa rep un 3'8 i un 3'9.

Si ens centrem en el teatre, la gent gran manifesta interès en aquest tipus d'activitat (45'8% i 39'8%), i només una de cada cinc persones grans expressen poc interès (17'9% i 21'4%). Van acudir-hi un grup molt reduït al darrer any (6% i 3'4%), i qui van anar-hi al darrer semestre (3% i 1'6%), va ser amb una mitjana de 1'8 en les persones de 65 a 74 anys i de 2'2 vegades en aquelles amb 75 i més anys (Figura 11). La major part va acudir en cap de setmana (66'2% i 61'8%), tanmateix algunes persones prefereixen anar de dilluns a dijous (19'3% i 20'1%) o en divendres (13'5% i 18'1%). Principalment, van accedir-hi amb entrades a preu normal (73'5% i 72'2%), només un petit grup disposava d'una entrada gratuïta (15'4% i 13%) o reduïda o amb abonament (11'1% i 14'8%).

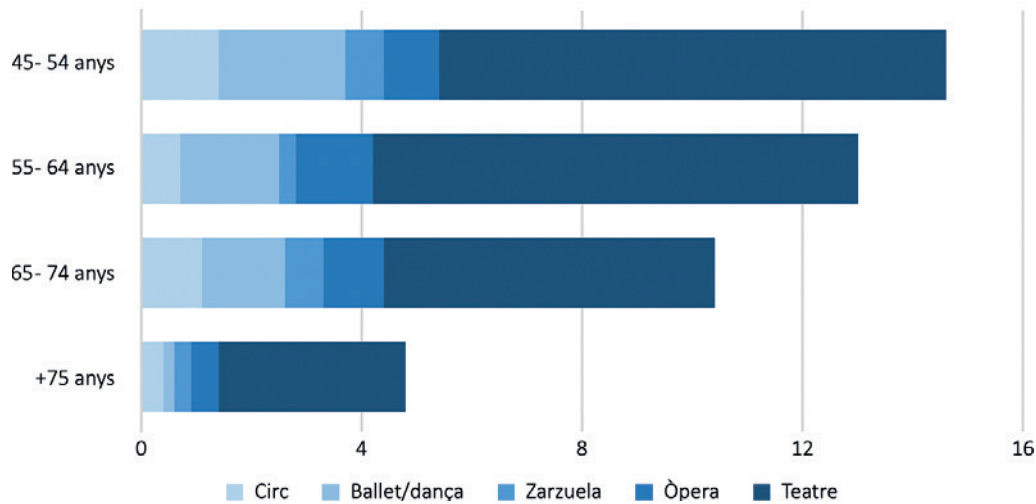

Figura 10. Assistència (%) a activitats vinculades a les arts escèniques per grups d'edat, 2022
 Font: *Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España* (MCD, 2021/22)

En relació al gènere de l'obra de teatre que van visualitzar la darrera vegada que van assistir al teatre es tractava generalment d'una modalitat de teatre actual (39'3% i 38'7%), també hi ha qui es va decantar pels musicals (19'6% i 18'6%) o el teatre clàssic (13'3% i 18'5%), i amb menor proporció el teatre d'avantguarda (8'6% i 7'1%) o l'infantil (5'1% i 1'7%). Entre els motius per escollir un espectacle teatral en destaca principalment la temàtica de l'obra (36'9% i 28'8%), les actrius i els actors (26'6% i 27'1%) així com l'opinió de familiars i amistats (15'4% i 19'5%).

Entre els qui no han anat al teatre o han anat poc, la meitat argumenta tenir un interès baix (47'6% i 52'8%). També com a dificultats s'expressen motius vinculats a la Covid-19 (16'6% i 14'1%) i la poca oferta a la zona on es viu (12% i 10%), i darrere d'aquets, l'escassetesa de temps (6'6% i 4%), el preu (4'5% i 4'2%), la disponibilitat de poca informació (4'1% i 3%) i la dificultat per sortir de casa (3% i 4'3%).

Amb indicadors d'assistència al darrer any molt inferiors que el teatre hi ha la dansa (1'5% i 0'2%), l'òpera (1'1% i 0'5%), el circ (1'1% i 0'4%) i la sarsuela (0'7% i 0'3%). En tots els casos es justifiquen les mateixes raons per manifestar la no participació, destacant-ne la manca d'interès (amb valors entre 63% i el 67% en ambdós grups d'edat), qüestions relacionades amb la Covid-19 (entre el 8% i l'11%), la poca oferta en la zona de residència (al voltant del 6% en tots els casos), el no disposar de temps (que oscil·la entre 3'8% i el 6'3%) i les dificultats per sortir de casa, amb major importància al grup longeu (al voltant del 5%).

AN ANTARCTIC SKYSCRAPER VENTURES INTO THE BAY OF WHALES.

Histoire Naturelle, CABINET DE CURIOSITÉS.

Arts musicals

En aquest apartat s'aborda informació semblant a l'expressada a l'anterior però relativa a les arts musicals, i també se'n recull informació sobre l'hàbit d'escoltar música, els mitjans que s'utilitzen, els espais i la freqüència d'aquests hàbits.

Escoltar música, junt a veure el televisor i escoltar la radio són les pràctiques més habituals que fa la població espanyola (85%, 66'9%, 84'4% respectivament). I també són hàbits comuns a les persones grans: escolta música el 73'6% de 65 a 74 anys i el 61'8% de més de 75 anys (Figura 12), i atén a la radio el 72% i el 63'6%. De fet, escoltar música té un interès de 7'7 i 7'9 respectivament, valorat en una escala de l'1 al 10. Quasi la meitat de la gent gran té l'hàbit de posar música diàriament (44'8% i 35'9%), i dos terços ho fa una vegada a la setmana (68% i 55'9%). Principalment, s'escolten la música a través de les emissores de radio (73'7% i 78'5%), en equips connectats a la xarxa (39'2% i 24'3%), en suports físics com CD i DVD (23'1% i 22%), a la televisió (18'4% i 19'7%) i al mòbil (30'6% i 16'5%). Tant el percentatge de persones grans que es connecten a través de la xarxa com del mòbil s'han incrementat respecte a l'edició de dades anteriors.

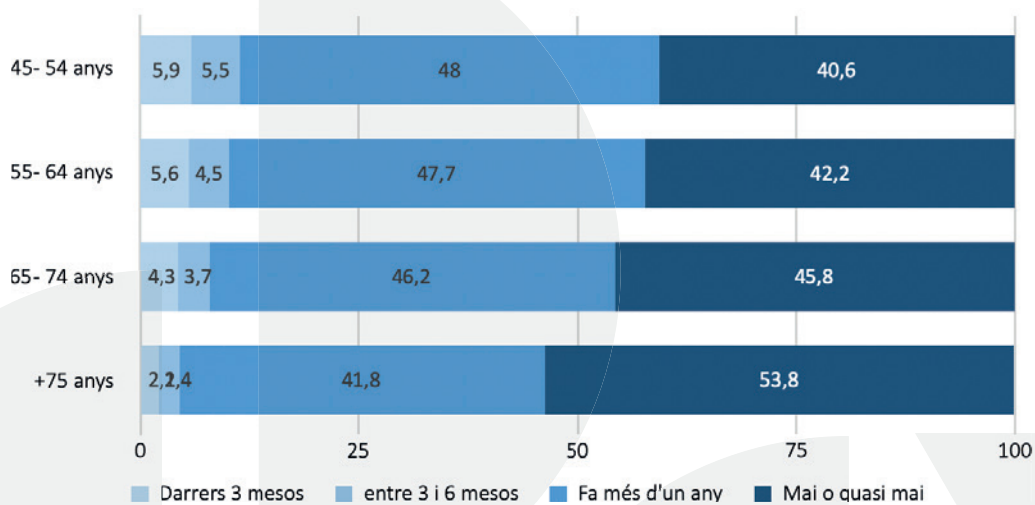

Figura 11. Freqüència d'assistència al teatre per grups d'edat, 2022
 Font: Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España (MCD, 2021/22)

Escoltar música és un hàbit, a més, que freqüentment es realitza a casa (93'2% i 95%), i en menor mesura al cotxe (33'5% i 17'7%) o al transport públic (1'5% i 1'9%), tant entre diari, de dilluns a divendres (66'7% i 55%), com als caps de setmana (61'3% i 50'8%), destinant una mitjana diària d'audició de música de 117 minuts les persones de 65 a 74 anys i de 111'7 minuts amb 75 i més anys. El gènere musical més escoltat per les persones grans és el pop rock, àmpliament acceptat al grup observat (70'2% i 50'8%). També agrada la cançó d'autor (26'1% i 37'9%), la cançó melòdica (25'1% i 43%) i el flamenc (20'8% i 23'9%),

encara que també s'escolta folklore espanyol (17'2% i 21%) i nou flamenc (15'6% i 11'6%). Amb menor proporció que a franges d'edat adultes i joves, però cal assenyalar que també hi ha persones grans subscrietes a plataformes digitals de música (12'6% i 7'1%).

Si ens fixem en l'assistència als concerts de música en general, el 12'9% de la població espanyola va assistir-hi el darrer any, reduint-se aquesta dada a la meitat quan ens referim a les persones de 65 a 74 anys (7'7%) i de més de 75 anys (5'1%). Una pràctica que s'ha vist perjudicada greument per la Covid-19 doncs, com manifesta la població gran enquestada, quatre de cada deu fa més d'un any que no han assistit a un concert (47'6% i 37'7%) (Figura 13). Ara bé, una xifra similar no ha anat mai o quasi mai a un concert (44'6% i 57'2%). Si no hi ha una pràctica generalitzada d'anar de concerts, certament és una activitat que presenta una relatiu interès que s'ubica al 5'1 en les persones de 65 a 74 anys i de 4'9 en majors de 75 anys, valorat a través d'escala de l'1 al 10.

Respecte als concerts de música clàssica, ha assistit a aquest tipus d'activitat un nombre reduït de persones grans al darrer any (4'7% i 2'9%), i així mateix un l'elevat percentatge de persones manifesta no haver-hi anat mai (63'1% i 68'6%). Qui ha acudit al darrer semestre (2'6% i 1'9%), ho ha fet una mitjana de dues vegades en persones de 64 a 75 anys i 1'5 vegades en 75 i més anys, i amb un grau de satisfacció de 8'7. Solen assistir preferiblement en cap de setmana (60'7% i 57'3%), encara que també entre diari (25% i 24'3%) i amb menor freqüència els divendres (14'4% i 18'4%). La meitat va accedir amb una entrada normal (43'8% i 52'1%), altre gruix amb entrada gratuïta (45'7% i 30'3%), i un reduït nombre amb abonament o descompte (10'4% i 17'6%). En relació al tipus d'instal·lació on s'ha fet el concert, la majoria a anat a edificacions preparades per a aquesta finalitat com els teatres, auditoris o centres socials (72'3% i 72'8%), i una xicoteta part a espais que s'han adaptat temporalment (27'7% i 26'2%).

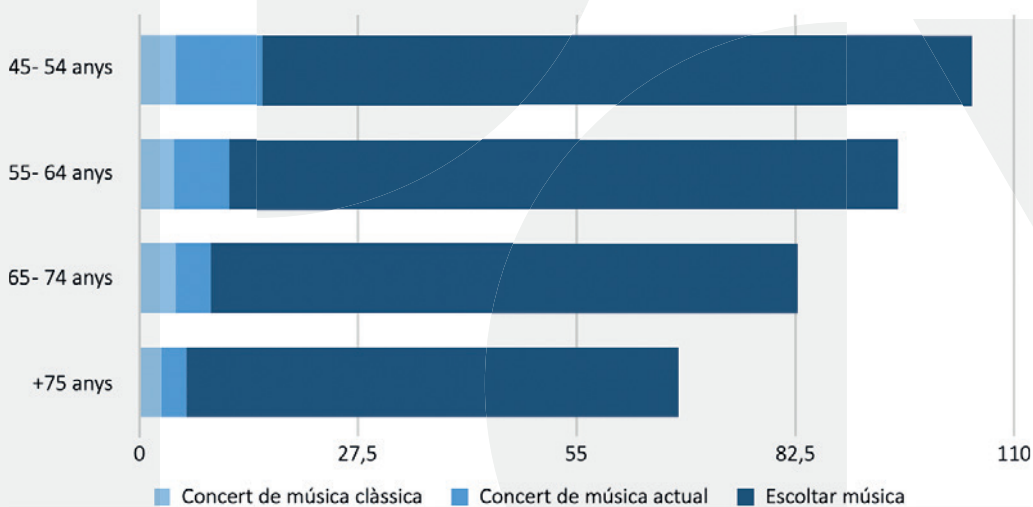

Figura 12. Assistència (%) a activitats relacionades amb la música per grups d'edat, 2022
 Font: Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España (MCD, 2021/22)

Si observem els gèneres musicals, la meitat de les persones amb 55 i més anys es decanten per l'orquestra simfònica, molt per darrere es troben aquells qui prefereixen els grups de càmera (15% i 13'9%), i un reduït grup prefereix les corals (7'5% i 9'7%) i les músiques de solistes (3'9% i 6'6%). La principal raó que motiva l'assistència a un concert clàssic és l'estil musical (33'3% i 31'6%) i els artistes (26'3% i 23'4%), encara que també s'atén a qüestions com la opinió d'amistats i familiars (12'2% i 16'3%), a la tasca de composició (8'9% i 13'1%) i a la direcció musical (6'7% i 8'3%).

D'entre les persones que no assisteixen a concerts de música clàssica la raó principal rau en la manca d'interès (41'5% i 45'5%) així com per la Covid-19 (18'3% i 16'9%). Altres motius versen en la no disposició de temps (7'6% i 5'6%), la escassa oferta a la zona de residència (11'1% i 8'2%), la dificultat de sortir de casa (3'5% i 5'3%) i la preferència per visualitzar els concerts a través de dispositius digitals o analògics (3% i 3%). En aquest sentit, cal considerar que hi ha un públic als grups d'edat observats, que encara que reduït, ha visualitzat concerts a través d'internet (9'3% i 6'6%). Aquests mateixos motius determinen de manera similar (i amb uns percentatges molt semblants) l'assistència a concerts de música actual, que passem a analitzar.

Pel que fa a l'assistència a concerts de música actual, només el 10'4% de la població espanyola hi va anar, el que suposa un descens de més de 20 punts percentuals en relació a les dades del 2028/19. En el cas de les persones grans, els percentatges de persones que van participar a concerts de música clàssica i de música actual es semblant (4'4% i 3'1%), tanmateix hi ha un menor nombre de població entre 65 i 74 anys que mai o quasi mai ha anat a un concert de música actual (53% i 67'1%). Així mateix la pràctica trimestral d'aquesta activitat és més reduïda que la dels concerts clàssics (1'9% i 1'7%), així com la mitjana trimestral en la que s'ha realitzat aquesta activitat, d'1'8 en persones de 65 a 74 anys i d'1'6 en qui té 75 o més anys. Tanmateix el grau de satisfacció en aquest tipus d'activitat és similar, de 8'8, en l'escala de 1 a 10.

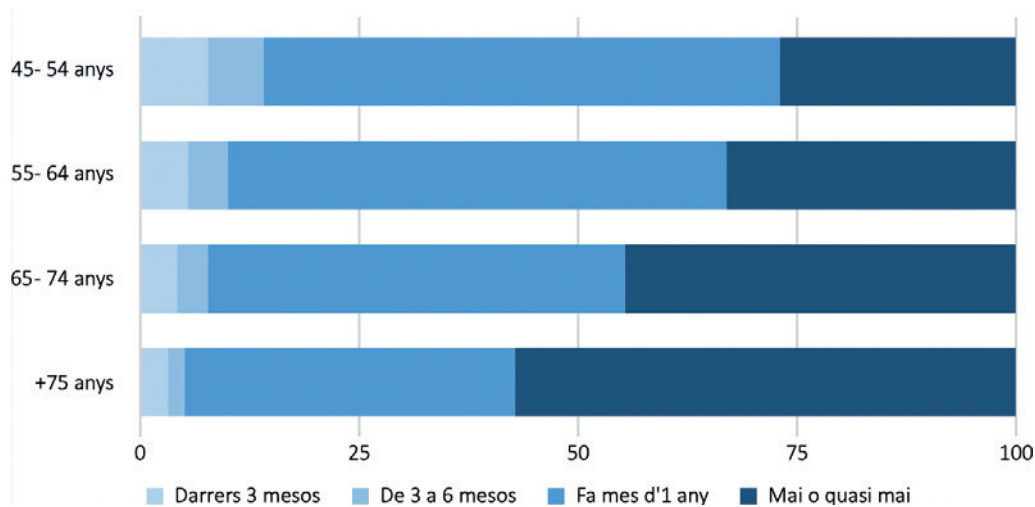

Figura 13. Freqüència d'assistència a concerts per grups d'edat, 2022
 Font: Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España (MCD, 2021/22)

I finalment, i en relació a l'assistència a concerts de música actual, presenta el mateix patró que anar als de música clàssica: una preferència pels caps de setmana (68'5% i 68%), tanmateix siga indiferent tant anar-hi entre diari (16'6% i 15'6%) com en divendres (14'9% i 16'4%). I idèntica pauta segueix també l'adquisició d'entrades, que són comprades a un preu normal en la major part dels casos (61'4% i 57'7%), disminuint les entrades gratuïtes (33'9% i 34'7%) i els abonaments o descomptes (4'7% i 7'3%). Una diferència destacable respecte als concerts clàssics és que les entrades principalment s'adquireixen per internet (71'8% i 62'5%) i no a la guixeta (22'8% i 26'2%), i que els espectacles als que ha acudit la gent gran s'han realitzat principalment en instal·lacions que s'han adaptat a l'espectacle (54% i 53'4%) en compte de espais específics per a les arts musicals (46% i 46'6%).

El principal espectacle de música actual al que han assistit les persones amb 55 i més anys és a concerts de pop/rock espanyol (42'7% i 28%). També hi ha una preferència per la cançó d'autor (11'9% i 20'3%). Darrere d'aquestes opcions trobaríem el folklore espanyol (4'3% i 5'9%), el flamenc (3'8% i 4'1%), la cançó melòdica (3'2% i 5'3%), el pop/rock estranger (4'3% i 3'4%) i el jazz (3'3% i 3'3%). I entre els elements que estimulen l'escull de determinats espectacles musicals es troben en primer lloc els artistes (50'6%) i l'estil musical (33'8%), seguit de la opinió de familiars i amistats (7'4%) i de la publicitat que si n'haja fet (4'5%).

A mode de síntesi

Les dades subministrades per la *Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España* (MCD, 2021/22) ens permeten extreure dues idees generals.

D'una banda, que la participació a les activitats culturals observades disminueix paral·lelament a l'increment de l'edat; i de l'altra, que si bé la Covid-19 ha influenciat en la vida cultural de la població al darrer any, ha afectat en menor intensitat a les activitats culturals que realitzen les persones grans que a les desenvolupades pels grups de persones joves i adultes.

De les pràctiques culturals contemplades a l'enquesta, les dades manifesten que les persones de edat avançada són grans lectores, a més d'anar freqüentment al cinema i en ocasions visitar monuments. També ens mostren dos ritmes clarament diferenciats en les persones grans al disminuir la realització de les activitats a l'edat longeva amb més intensitat: si bé amb l'increment de l'edat hi ha una disminució en la participació cultural, el descens és més marcat entre els grups d'edat de 65 a 74 anys en relació als de 75 i més anys, que els de 65 a 74 anys en relació a l'anterior grup d'edat, de 54 a 65 anys.

S'iniciava aquest informe plantejant la necessitat d'analitzar les dades prenent el marc de l'envelliment satisfactori, al partir dels prejudicis edatistes com a element estructural de la discriminació de les persones grans que impedeixen entendre el cicle de vida com una successió d'etapes flexible així com comprendre la diversificació de les trajectòries de vida dels individus. Aquestes qüestions són fonamentals per entendre les dades vistes. D'una banda, per les activitats culturals contemplades a l'enquesta. La baixa participació cultural en les pràctiques comentades no hauria de dirigir-nos a pensar que la gent gran no té vida cultural, sinó més bé que les activitats previstes a l'enquesta no són les practicades habitualment per aquest grup d'edat. És a dir, podríem contemplar també que, per exemple, la gent gran destina el seu temps de lleure a altres activitats emmarcades en les arts plàstiques (com els tallers de pintura, ceràmica, cuina, etc.) o les pràctiques formatives (cursos, conferències, etc.), es socialitzen a través de jocs populars (cartes, dòmino, escacs, petanca, etc.) i també tenen pràctiques esportives.

D'aquesta manera s'entén que no podem analitzar amb els mateixos paràmetres al conjunt de la població, i que si prenem les dades d'aquesta enquesta amb l'esmentada finalitat, l'anàlisi resultant estarà esbiaixat per l'edadisme. Això ens dirigeix a contemplar també activitats atenent als contextos socials en els que les persones grans han sigut socialitzades i a reflexionar sobre la definició de cultura de la que partim, anant més enllà del consum cultural i explorant també la producció cultural de les persones grans, es a dir, la seua participació en la vida social i cultural.

I d'altra banda, i atenent a la necessitat de comprendre la heterogeneïtat i la diversificació de les formes d'envelliment, l'anàlisi realitzat evoca grans diferències entre les persones grans que un tractament estadístic senzill, com el desenvolupat aquí, no permet identificar plenament: les dinàmiques i condicionants socials i com aquests s'interrelacionen amb les particularitats dels individus. Tot i això, l'anàlisi realitzada deixa entreveure trajectòries culturals diferenciades: trobem individus que són grans lectors; hi ha també als qui definiríem com a persones d'elevada activitat cultural al combinar la lectura amb la realització d'activitats diverses com assistir a espectacles com el teatre i el cinema; i hi ha també qui fa un ús quotidià de les noves tecnologies.

I així mateix descobrim un grup que podríem tractar de unívors culturals fent al·lusió al fet que només destaquen en una única activitat però de manera intensa; per exemple, només el 2'6% de les persones de 65 a 74 anys i el 1'9% de 75 i més anys han anat a concerts al darrer semestre de fer el treball de camp de l'enquesta, però en aquest període han acudit dues vegades. I la mateixa dinàmica es dona en observar el teatre i les visites a exposicions. Aquestes distintes realitats de les persones grans evidencien la diversitat en les formes de vida i d'envelliment a les que ens referim.

A més de les limitacions indicades, un estudi complet sobre les pràctiques culturals de la població gran hauria de prendre de base el paradigma de l'envelliment actiu, que des d'una aplicació sociològica s'estructurarà en tres nivells d'actuació (macro, miso i micro), que s'aplicarien a quatre àrees específiques: pensions, treball, salut i serveis socials i participació ciutadania. Un primer nivell macro-estructural des del que es combat l'edadisme. Atès que les condicions ambientals, econòmiques, culturals i socials en un determinat context històric influeixen en les formes d'envellir, la societat i el context sociopolític exerceixen un paper essencial en el procés pel qual la població envellaix bé i de manera activa a través de programes de promoció de la salut i participació socio-cultural. Un segon nivell organitzacional, en què s'adopten polítiques de prevenció de la discriminació per edat, garantint la formació contínua que flexibilitzaria la jubilació i facilitaria la renegociació de la pròpia identitat. I un tercer nivell, l'individual, ja que s'entén que l'envelliment no només està influenciat per condicions genètiques i biològiques sinó també per les socials, pel que cal observar les experiències culturals individuals al llarg del cicle de vida i com les polítiques culturals s'hi relacionen.

Autora: Aina Faus Bertomeu
Il·lustracions: Nuria Rodríguez
Maquetació: Boke Bazán
Direcció de col·lecció: Antonio Ariño Villarroya

CÀTEDRA DE
POLÍTIQUES
CULTURALS
VALENCIANES

GENERALITAT
VALENCIANA
Conselleria d'Educació,
Cultura i Esport

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA